

**Tulku/tulkotāju un tulkojumu biroju aptauju rezultāti:
zvērinātu tulkotāju/tulku institūts**

„Latvijā pagaidām nav tulku sertifikācijas sistēmas, kā tas ir dažās citās valstīs, piemēram, Zviedrijā, kur tulka statuss tiek ļoti stingri (lai neteiktu – birokrātiski) regulēts. Latvijā, ja tulks ir labs un samaksa ir abām pusēm pieņemama, starp tulku un darba devēju parasti izveidojas gluži vai neformāla saikne un darba devēju neinteresē tulka formālā izglītība un kvalifikācija.” (Veisbergs, 2007:13).

„Daudzās valstīs pastāv zvērinātu tulku/tulkotāju institūts. Tās ir amatpersonas, kuras pašas veic tulkojumus un apliecina tos ar savu parakstu un zīmogu. Latvijā šādas kārtības nav. Latvijas Zvērinātu notāru padome pirms vairākiem gadiem ir vērsusies Tieslietu ministrijā, lūdzot ieviest zvērinātu tulku institūtu, taču šis priekšlikums atbalstu nav guvis. Atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem zvērināts notārs ir tiesīgs:

- pēc klienta lūguma izgatavot iesniegtā dokumenta tulkojumu un apliecināt tulkojuma pareizību, bet tikai tādā gadījumā, ja zvērināts notārs pārvalda attiecīgo valodu;
- apliecināt fiziskas personas (kas var būt tulkotājs) paraksta īstumu uz dokumenta tulkojuma. Šāda apliecinājuma taisīšanas gadījumā zvērināts notārs neatbild par tulkojuma pareizību, kā arī viņam nav jābrīdina tulkotājs par kriminālatbildības iestāšanos par apzināti nepatiesu tulkojumu.” (tiešsaistes avots 1).

Notariāta likuma 119. pants nosaka: „Apliecinot norakstus un tulkojumus, zvērināts notārs tos salīdzina ar iesniegtajiem dokumentiem. Apliecinājumos norādāmi dokumentu iesniedzēji. Zvērināts notārs nepārbauda iesniegto dokumentu izdošanas likumību, bet pārbauda tikai to atbilstību uzrādītajiem dokumentiem un to atzīmē apliecinājumā.” (tiešsaistes avots 2)

Ar šo dokumentu Latvijā faktiski tiek lāpīts „caurums” normatīvajos aktos un tiek imitēta t. s. zvērinātu tulku esamība. Realitātē tulkojums šādā veidā faktiski netiek apliecināts un neviena persona neuzņemas atbildību par veiktā tulkojuma patiesumu un kvalitāti.

Notāru padomes ieskatā, zvērinātu tulkotāju/tulku institūts būtu jāorganizē pēc brīvo profesiju parauga, tādējādi neieguldot šīs sistēmas izveidē valsts budžeta līdzekļus. Sadarbojoties Tieslietu ministrijai un Latvijas Profesionālo tulkotāju un tulku asociācijai, Latvijā būtu iespējams izveidot tādu institūciju, kas spētu nodrošināt zvērinātu tulku/tulkotāju darba kvalitātes garantijas (eksāmenus, sertifikāciju, zināšanu regulāru atjaunošanu, strīdu

izšķiršanu gadījumos, kad šāda tulkojuma dēļ radušās nevēlamas tiesiskas sekas vai, pēc pakalpojuma saņēmēja domām, tas veikts nekvalitatīvi u. c.) (tiešsaistes avots 1).

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība (LTTB) 2014. gadā rīkoja tulku/tulkotāju un tulkošanas biroju aptauju ar nolūku noskaidrot viņu attieksmi pret zvērinātu/sertificētu tulkotāju institūta ieviešanu Latvijā. Aicinājumi piedalīties aptaujā tika nosūtīti LTTB biedriem un Latvijā strādājošiem tulkošanas birojiem. Aptaujā piedalījās 45 tulki/tulkotāji un 19 tulkošanas biroji.

Aptauja tulkotājiem sastāvēja no 18 jautājumiem, un tajā tika iekļauti jautājumi par dzīvesvietas valsti un pilsētu, izglītības līmeni un jomu, profesionālo pieredzi, nodarbinātības veidu (štata vai ārštata tulkotājs), kā arī jautājumi par sadarbību ar notāriem. Respondentiem tika lūgts izteikt savu viedokli par nepieciešamību Latvijā pieņemt likumu par zvērinātiem tulkotājiem, kā arī par vēlamo apzīmējumu (sertificēts vai zvērināts tulkotājs), par iespējamo eksamināciju un prasībām zvērinātiem/sertificētiem tulkotājiem.

Aptauja tulkošanas biroju pārstāvjiem sastāvēja no 12 jautājumiem, un tajā tika iekļauti jautājumi par tulkošanas biroja atrašanās vietu, darba ilgumu, kā arī jautājumi par sadarbību ar notāriem. Šīs aptaujas respondentiem arī tika lūgts izteikt savu viedokli par nepieciešamību Latvijā pieņemt likumu par zvērinātiem tulkotājiem, kā arī par vēlamo apzīmējumu (sertificēts vai zvērināts tulkotājs), par iespējamo eksamināciju un prasībām zvērinātiem/sertificētiem tulkotājiem.

Informācija par respondentiem

Aptaujās piedalījās 45 tulkotāji un 19 tulkošanas biroju pārstāvji. No 45 tulkotājiem lielākā grupa dzīvo Rīgā (29 respondenti), 6 norādīja Latviju, neprecizējot pilsētu, 2 dzīvo Ventspilī, 2 – Liepājā, 1 – Daugavpilī, 1 – Salaspilī, 1 – Latvijas mazpilsētā, un 3 dzīvo ārzemēs (Īrijā, Apvienotajā Karalistē un Somijā). No 19 tulkošanas birojiem 18 darbojas Rīgā (tai skaitā viens birojs darbojas gan Rīgā, gan Varnā) un 1 birojs – Valmierā.

Atbildot uz jautājumu “Vai esat štata vai ārštata tulkotājs?”, 18 % respondentu norādīja, ka strādā kā štata tulkotāji, bet 82 % ir ārštata tulkotāji.

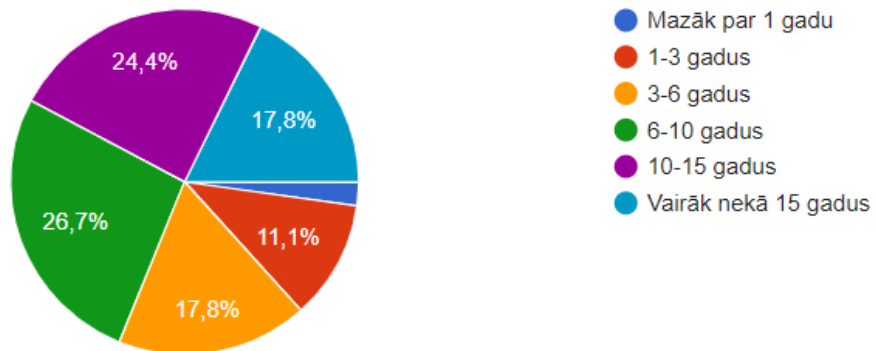
Atbildot uz jautājumu “Kāda ir Jūsu izglītība?”, 31 % respondentu (14) norādīja maģistra grādu tulkošanā, bet tikpat lielai grupai (29 % jeb 13 respondenti) ir bakalaura grāds tulkošanā. 6 respondenti norādīja, ka viņiem ir bakalaura grāds humanitārajās zinātnēs, bet 4 – bakalaura grāds citā nozarē. 3 respondentiem ir maģistra grāds humanitārajās zinātnēs, un 1 – maģistra grāds citā nozarē. 4 respondenti norādīja, ka viņiem nav augstākās izglītības.

Uz jautājumu “Cik ilgi Jūs strādājat par tulku/tulkotāju?” atbildēja visi 45 respondenti, un tika iegūtas šādas atbildes: 26,7 % respondentu strādā par tulku/tulkotāju 6–10 gadus,

24,4 % – 10–15 gadus, divas vienādas respondentu grupas (17,8 %) strādā vairāk nekā 15 gadus un 3–6 gadus, bet 11 % strādā par tulku/tulkotāju 1–3 gadus. Tikai 1 respondents norādīja, ka strādā par tulku/tulkotāju mazāk par 1 gadu.

Cik ilgi Jūs strādājat par tulku/tulkotāju?

45 atbildes

Aptaujā tulkošanas birojiem tika uzdots jautājums “Cik gadus strādā Jūsu birojs?”, un lielākā grupa (9 biroji) strādā no 5 līdz 9 gadiem. 7 biroji strādā no 10 līdz 15 gadiem, 2 biroji – no 16 līdz 20 gadiem, un 1 birojs strādā 3 gadus.

Sadarbība ar notāriem

Tulkotāju aptaujā noskaidrojās, ka 42 % respondentu (19) sadarbojas ar notāru, lai sniegtu notariāli apliecinātu dokumentu tulkojumu pakalpojumus, 8 no viņiem sadarbojas ar vienu notāru, un 11 – ar vairākiem notāriem. Kas attiecas uz tulkošanas birojiem, kas piedalījās aptaujā, 90 % no tiem sadarbojas ar notāriem, lai sniegtu notariāli apliecinātu dokumentu tulkojumu pakalpojumus, un 95 % respondentu nodrošina biroja apliecinājumu tulkojumiem.

Atbildot uz jautājumu “Kāda ir notariāli apliecinātu dokumentu statistika (biežums, dokumentu veidi)?”, 7 respondenti norādīja, ka reti vēršas pie notāra tulkojuma apliecināšanai (definējot “reti” kā “1 dokuments gadā vai retāk”, “mazāk nekā 10 dokumenti gadā” utt.). Atbildi “dažas reizes mēnesī” norādīja 8 respondenti. 3 respondenti norādīja, ka bieži vēršas pie notāra tulkojuma apliecināšanai (“līdz 10 gabaliem nedēļā” un “5–10 dokumenti dienā”).

Kas attiecas uz dokumentu veidiem, tie ir dzimšanas, laulības, miršanas apliecības (minēja 10 respondenti), izziņas (6 respondenti), izglītības dokumenti (6 respondenti), kā arī uzņēmuma dokumenti (8 respondenti), pilnvaras (5 respondenti) un bankas dokumenti (1 respondents).

Tulkošanas biroji, kas piedalījās aptaujā, pārsvarā norāda, ka šādi pakalpojumi ir nepieciešami bieži (4 respondenti), katru dienu (7), vairāki pieprasījumi nedēļā (2), dažas reizes mēnesī (2). Divi respondenti norādīja, ka aptuveni trešdaļai (1/3, 30 %) tulkojumu ir

nepieciešams notariāls apliecinājums, un viens respondents norādīja, ka tas ir nepieciešams 60 % pasūtījumu.

Runājot par dokumentu veidiem, tulkošanas biroju pārstāvji min gan privātos dokumentus (izglītības dokumenti (3), apliecības (4), izziņas (2), fizisko personu dokumenti (3)), gan uzņēmumu dokumentus (pilnvaras (5), juridiskie dokumenti (5)).

Zvērināta/sertificēta tulkotāja institūts

Šajā aptaujas sadaļā gan tulkotājiem, gan tulkošanas biroju pārstāvjiem tika uzdots jautājums “Vai Jūs uzskatāt, ka Latvijā ir vajadzīgs likums par zvērinātiem tulkotājiem?”. Tulkotāju vidū 80 % respondentu atbildēja apstiprinoši, 13,3 % – noraidoši, bet 6,7 % piedāvāja savu atbildes variantu: “Tas varētu arī būt kā papildinājums notariālo pakalpojumu likumā”, “Ja runa ir tieši par šā brīža situāciju, tad nav nepieciešams šāds likums”, “Tikai tad, ja būs nodrošināts zvērinātu korektoru institūts, turklāt nosaukums nav kvalitātes garantija”. Jāpiebilst, ka neviens no 13,3 % respondentu, kas uz šo jautājumu atbildēja “nē”, nesadarbojas ar notāru.

Šādu likumu atbalstītu gandrīz 53 % tulkošanas biroju, kas piedalījās aptaujā, bet 26 % atbildēja noraidoši. 21 % respondentu piedāvāja savu viedokli: “Noteikti sākumā jāizvērtē, kurš to kontrolēs un kāda būtu šī likuma funkcija. Šobrīd uz šo jautājumu nav iespējams konkrēti atbildēt.”, “Šī lieta noteikti juridiski būtu jāsakārto!”.

Respondentiem tika uzdots jautājums “Kādu apzīmējumu Jūs labprātāk izvēlētos?”. Variantu “Sertificēts tulkotājs (*certified translator*)” izvēlējās 57,8 % respondentu tulkotāju grupā un 47,4 % respondentu tulkošanas biroju grupā. Variantu “Zvērināts tulkotājs (*sworn translator*)” izvēlējās 37,8 % tulkotāju un 52,6 % tulkošanas biroju pārstāvju.

Uz jautājumu “Kā Jūs saprotat izvēlēto jēdzienu (sertificēts vai zvērināts tulkotājs)?” atbildēja 33 tulkotāji. Respondenti piedāvāja savas definīcijas un atzīmēja, ka zvērināts/sertificēts tulkotājs nodrošina kvalitāti (11 respondenti), tam ir nepieciešama atbilstoša kvalifikācija, kompetence, izglītība un pieredze (10), norādīja, ka šādam tulkotājam ir tiesības veikt oficiālu tulkojumu / apliecināt tulkojumu (4), ka arī pieminēja zvērināta/sertificēta tulkotāja atbildību (5). Daži respondenti norādīja uz atšķirībām starp zvērinātu un sertificētu tulkotāju, pieminot, ka sertificētam tulkotājam jākārto eksāmens (5 respondenti), bet zvērinātam – jādod zvērests (10).

Uz šo pašu jautājumu (“Kā Jūs saprotat izvēlēto jēdzienu (sertificēts vai zvērināts tulkotājs)?”) atbildēja visi 19 respondenti tulkošanas biroju grupā. Savās atbildēs respondenti arī pieminēja pieredzi, izglītību, zināšanas, kas nepieciešamas zvērinātam/sertificētam

tulkotājam (6), darba kvalitāti (2), šāda tulkotāja atbildību (5), norādīja, ka šādam tulkotājam ir tiesības apliecināt tulkojuma pareizību (2). Vairāki respondenti norādīja uz atšķirībām starp zvērinātu un sertificētu tulkotāju, pieminot, ka sertificētam tulkotājam jākārto eksāmens (2 respondenti), bet zvērinātam – jādod zvērests (5): “Sertificēts būtu ar attiecīgu izglītību, kvalifikāciju, nokārtojis gala eksāmenu šāda statusa saņemšanai, savukārt zvērināts – uz zvēresta pamata piešķirts šāds status.”

Tulkotājiem tika uzdots papildu jautājums “Vai Jūs gribētu kļūt par sertificētu/zvērinātu tulkotāju?”. 82,2 % respondentu atbildēja apstiprinoši, bet 9 % – noraidoši. 2 respondenti atbildēja “iespējams”, bet vēl divi norādīja, ka jau ir zvērināti/sertificēti tulkotāji, kaut gan Latvijā zvērinātu/sertificētu tulkotāju institūts nepastāv.

Uz jautājumu “Vai zvērinātu tulkotāju sistēmas ieviešana Jums atvieglot darbu? Kā?” atbildēja 31 tulkotājs un 19 tulkošanas biroji, bet uz jautājumu “Vai zvērinātu tulkotāju sistēmas ieviešana Jums sarežģīs darbu? Kā?” atbildēja 27 tulkotāji un 17 tulkošanas biroji.

18 tulkotāji norādīja, ka zvērinātu tulkotāju sistēmas ieviešana varētu atvieglot darbu, jo tā var palīdzēt sakārtot tulkošanas nozari un tirgu (8 respondenti), mazinās nekvalitatīvo tulkojumu skaitu (3), atvieglot formalitātes (2) un nodrošinās tulkotājiem oficiālu statusu (1). 7 respondenti atbildēja noraidoši, norādot, ka “tā var atvieglot darbu tikai klientiem un pasūtītājiem”. Savukārt, atbildot uz otru jautājumu, 16 tulkotāji uzskata, ka zvērinātu tulkotāju sistēmas ieviešana, visticamāk, nesarežģīs darbu, 3 respondenti norādīja, ka tas pagaidām nav zināms un būs atkarīgs no ieviestās sistēmas, bet 4 tulkotāji uzskata, ka tā sarežģīs darbu, jo vajadzēs kārtot eksāmenu un/vai sertifikāciju, ka arī norāda uz citām iespējamām grūtībām: “Dažu valstu, kur pastāv zvērinātu tulkotāju institūts, zvērinātiem tulkotājiem ir jāveic tulkojumu uzskaitē un jāieraksta visi apliecinātie tulkojumi tulkotāja reģistrā, kas ir laikietilpīgs process.”

Savukārt tulkošanas biroju grupā 9 respondenti uzskata, ka zvērinātu tulkotāju sistēma neatvieglot darbu (“īpašs atvieglojums tas nebūs, jo mums birojā jau ir sava zvērināto tulkotāju sistēma”, “neatvieglotu, noteikti būtu grūti par tādu kļūt”), 5 respondenti norāda, ka tas šobrīd nav zināms un 6 respondenti norāda, ka sistēma varētu atvieglot darbu šādu iemeslu dēļ: “tad nerastos pārpratumi saistībā ar šādu dokumentu noformējumu iesniegšanu Latvijas valsts iestādēs”, “mazāk notariālo apliecinājumu, ietaupīts laiks un nauda”, “nepieciešamības gadījumā atvieglot izvēli” utt. Atbildot uz jautājumu “Vai zvērinātu tulkotāju sistēmas ieviešana Jums sarežģīs darbu? Kā?”, 4 respondenti norādīja, ka tas šobrīd nav zināms,

7 respondenti uzskata, ka darbu šāda sistēma nesarežģīs, bet 5 respondenti uzskata, ka var rasties grūtības: “tā sadārdzinās tulkojumus”, “sašaurinās tulkotāju izvēli darbiem ar notariālo apliecinājumu”, “ja radīsies nepieciešamība pēc šāda pakalpojuma, bieži vien varētu būt nepieciešamība operatīvi apliecināt tulkojumus, kas, iespējams, varētu būt pagrūti”, min tehniskas grūtības: “Tulkojumu var veikt vairāki speciālisti, kuru sadarbība bieži vien notiek caur e-pastu. Nav iespējams dabūt visus parakstus.”

Prasības pretendentiem uz sertificēta/zvērināta tulkotāja statusu

Respondentiem tika uzdots jautājums par nepieciešamību ieviest sertificētu/zvērinātu tulkotāju eksamināciju. Tulkotāju grupā apstiprinoši uz šo jautājumu atbildēja 73 % respondentu (33), bet noraidoši – 20 % (9). 17 % izteica plašākus viedokļus par sertifikāciju/eksamināciju: “Eksaminācija varētu būt pārāk dārgs pasākums, tāpēc domāju, ka varētu iztikt ar diplomu vai ilggadējas pieredzes aprakstu un 3 pamatotām atsauksmēm (no tulkošanas birojiem un citiem uzņēmumiem)”, “eksamināciju un reeksamināciju”, “tikai tad, ja eksamināciju veic sertificēta vai apstiprināta institūcija (ne viena, bet vairākas)”. Tulkošanas biroju grupā 58 % (11) respondentu uzskata šādu eksamināciju par nepieciešamu, bet 26 % (5) uzskata, ka tā nav nepieciešama. 16 % (3) respondentu nedod viennozīmīgu atbildi.

Atbildot uz jautājumu par iespējamām minimālajām prasībām pretendentiem uz sertificēta/zvērināta tulkotāja statusu, gan tulkotāji, gan tulkošanas biroju pārstāvji izteica šādus priekšlikumus:

- augstākā izglītība;
- darba pieredze;
- ES pilsonība;
- sasniegts vecums.

No atbilžu variantiem uz jautājumu “Kādām pazīmēm (atribūtiem) jābūt sertificētam/zvērinātam tulkotājam?” tulkotāji visvairāk izvēlējās “sertifikāts”, otrā vispopulārākā atbilde bija “unikāls reģistrācijas numurs”, kam sekoja “personīgs zīmogs/spiedogs”.

Uz jautājumu “Kādus papildu pakalpojumus varētu piedāvāt sertificēts/zvērināts tulkotājs?” tika piedāvātas šādas atbildes (pēc biežuma):

- cita tulkotāja tulkojuma pārbaude un apliecinājums;
- teksta rediģēšana/koriģēšana;
- valodu konsultācijas;
- citi pakalpojumi nav vajadzīgi.

Gan tulkotājiem, gan tulkošanas biroju pārstāvjiem tika uzdots jautājums “Vai uzskatāt, ka ir nepieciešams publisks sertificētu/zvērinātu tulkotāju reģistrs?”, uz kuru 86,7 % tulkotāju atbildēja apstiprinoši, 11,1 % – noliedzoši. Tulkošanas biroju grupā apstiprinoši atbildēja 68,4 %, bet noliedzoši 21,1 %. Pārējie respondenti nedeva noteiktās atbildes.

Iniciatīva ieviest zvērinātu/sertificētu tulku un tulkotāju institūtu kopumā ir atbalstāma, jo tas veicinās profesijas prestižu un tulkošanas nozares sakārtošanu. Šāda institūta izveide ir saistīta ar daudziem izaicinājumiem, kuru pārvarēšanai būs vajadzīga sadarbība starp vairākām institūcijām un likumdevēja atbalsts.

Bibliogrāfija

Veisbergs A. (2007) Konferenču tulkošana. Rīga: Zinātne

Tiešsaistes avoti

1. Piziča V. Latvijā jāizveido zvērinātu tulku/tulkotāju institūcija.
<http://www.portalslv.lv/?menu=doc&id=237433>
2. Latvijas Republikas Notariāta likums. <http://www.likumi.lv/doc.php?id=59982>